

Zápis z 2. jednání Pracovního týmu č. 3 (PT3) Odborné komise pro důchodovou reformu (OK): Komplexní systémové analýzy, zásluhovost a transfery mezi rodinami a státem

Datum: 3. července 2014, 9:00
Místo: MPSV, Na Poříčnickém právu 1, Praha 2, Klub
Přítomni: viz příložený seznam

XX

p. Hampl zahájil jednání PT3 a vyzval přítomné k diskusi o materiálech představených na minulém setkání. Do navrženého programu jednání zařadil svůj doplňující komentář k vlastní prezentaci představené na minulém jednání (*Definice cílů a klíčových parametrů*), strukturovanou diskusi k této prezentaci a diskusi k tématu indikátorů (p. Škorpík). V rámci tohoto bodu jednání navrhl diskutovat, zda jsou navržené indikátory vyhovující, či zda by měly být upraveny nebo doplněny. Informoval, že téma vlastní metodiky vyčíslení transferů mezi rodinou a státem bude na programu dalšího setkání, tj. 10. července.

p. Vostatek upozornil, že hlavním úkolem OK je nyní vytvoření kostry důchodové reformy. Problematiky typu výchova dětí mají být na tuto kostru navěšeny, avšak nejde o téma klíčové z hlediska důchodů. V rámci tématu výchovy dětí uvedl, že by například bylo vhodné zvážit, zda má být výchova dětí vedena jako náhradní doba či nikoliv. Upozornil však, že nyní je důležitější, aby politici upřesnili své zadání a konkretizovali, zda například chtějí rovný důchod (ano / ne) apod. Na základě této konkretizace by mělo být jasné, z jakých hodnotových východisek má OK vycházet. Pak by bylo možné se při formulaci reformy opřít o konkrétní model důchodového systému (liberální, konzervativní, sociálnědemokratický či jejich kombinaci).

p. Fiala upozornil, že politické zadání je formulováno v Mandátu OK v podobě cílů.

p. Vostatek namítl, že zadání v Mandátu OK je příliš obecné, mělo by se konkretizovat.

p. Fiala oponoval, že dle jeho názoru, by nejprve měly být formulovány jednotlivé varianty reformy, z nichž by si politici měli vybírat. Do diskuse o zhodnocení výchovy dětí přispěl úvahou, že existují dva typické modely výchovy dětí: model *lovce* a model *zemědělce*. V modelu *lovce* se o seniory a děti stará celá společnost, zatímco v modelu *zemědělce* se o děti starají rodiče a později děti zajišťují rodičům důchod. Dnešní společnost je však nešťastně hybridní, protože se na jednu stranu zdůrazňuje, že by se o děti měli starat rodiče, neměli by spoléhat na stát, ale zároveň si mají spořit na důchod, protože nemohou spoléhat na to, že od dětí či od státu v důchodu něco dostanou.

p. Hampl ocenil tuto úvahu a zdůraznil podceňovaný význam dětí jako investice do budoucí generace. Tato investice není přívěškem, ale je pro fungování systému zásadní.

p. Pernes reflektoval dosavadní reformy důchodového systému. Zdůraznil, že bychom se měli poučit ze závěrů minulých reforem a upozornil, že předchozí komise vytvářely modelové propočty, ale vývoj pak byl odlišný (např. nikdo nepočítal s hospodářskou krizí). Navrhl proto brát modelové propočty s rezervou. Zpochybnil metodologii tvorby demografických propočtů, které vychází ze současného stavu, nikoliv ze stavu budoucího. Dále upozornil, že na délku dožití má výrazný vliv kvalita života, přičemž v současnosti desetitisíce seniorů žijí v chudobě, a nelze tak automaticky očekávat konstantní prodloužení délky života. Vyjádřil své přesvědčení, že společnost by výchovu dětí zohlednit měla, protože politický i ekonomický systém selhává, pokud není schopen zajistit prostou reprodukci společnosti. Navrhl v této souvislosti využívat institutu náhradních dob (eventuálně placených

náhradních dob), případně koeficientu či společného pojistného manželů. Při úvahách o společném pojistném však upozornil, že polovina dětí se rodí mimo manželství.

p. Hampl uvedl, že by nám nemělo jít pouze o ocenění péče o děti, ale také o kompenzaci nákladů spojených s výchovou (a to nejen přímých, ale též nepřímých ve formě ušlých příležitostí).

p. Oujezdská varovala, že v budoucnosti se nedá spoléhat na stoupající produktivitu práce. Na budoucích generacích je totiž závislé zhodnocení současných úspor.

p. Hampl zdůraznil, že jakýkoliv fondový systém by byl sám o sobě rizikový, pokud by nebyl zároveň zajištěn nabídkou zboží a služeb budoucí generace. Uchovat hodnotu peněz je značně komplikovaná záležitost, pokud se tato hodnota neopírá o vývoj reálné ekonomiky. Je proto nezbytné mít novou produktivní generaci.

p. Fiala zareagoval na p. Pernese a upřesnil, že metodologie demografických prognóz nevychází ze současného stavu, ale ze současného stavu poznání. Co se týče chudoby seniorů, navrhl zvážit zavedení minimálního důchodu. Dále upozornil, že míra porodnosti nesouvisí pouze s ekonomickým rozvojem, protože některé ekonomicky vyspělejší země mají nižší míru porodnosti (Švýcarsko, Německo, Rakousko). Uvedl, že dřívější odchod do důchodu u žen nepovažuje za šťastný.

p. Hampl vyzdvihl historický význam babiček při péči o děti, protože jejich zapojení do výchovy pomáhalo brzkému návratu matek na trh práce. Dnes však babičky často samy pracují a hlídání dětí je nutno zajistit jiným způsobem. Dále upozornil, že hodnota péče se v současné metodice nedá přepočítávat na HDP, a bývá tedy podceňována. Vyjádřil názor, že když vyspělé společnosti vymírají, znamená to, že je v nich patrně nějaká systémová chyba, něco tedy nefunguje. Upozornil na synergické efekty a vzájemné souvislosti uvnitř ekonomického systému, které způsobují, že řešení problémů může být do značné míry nalezeno i mimo důchodový systém. Navrhl otevřít diskusi o novém zdroji důchodového systému, kterým mohou být vedle pojistného také daně.

p. Fiala upozornil, že je třeba definovat, co se myslí udržitelným důchodovým systémem. Pokud se tím myslí, že udržitelný systém je takový, v němž stačí k financování jen pojistné, pak zavedení daňového financování by takovou definici popíralo.

p. Hampl zareagoval s tím, že hlavním kritériem by neměla být udržitelnost důchodového systému jako samostatný izolovaný problém, ale dlouhodobě udržitelné příjmy a výdaje veřejných rozpočtů. Z tohoto hlediska je naprosto legitimní převést část daňových příjmů do důchodového systému. Nadnesl proto význam diskuse, jaký typ daní by mohl být pro tento účel použit.

p. Vostatek upozornil, že není třeba specifikovat, jaké daně se mají pro spolufinancování důchodového systému používat.

p. Suchomel podpořil úvahu p. Hampla argumentem, že indikátory udržitelnosti se vztahují k celému ekonomickému systému. Informoval, že financování z daňových příjmů se mnohdy používá v zahraničí. Uvedl, že z hlediska projekce používané Evropskou komisí je naopak třeba přesně určit, která daň a jaká část výnosu z daně bude použita pro financování důchodového systému.

p. Štěpánek upozornil, že z hlediska udržitelnosti není ideálním stavem každoroční nula, ale saldo, které se bude dlouhodobě pohybovat kolem nuly.

p. Potůček formuloval návrh práce PT3. Doporučil od kvalitativního modelu p. Hampla přejít v dalším kroku k modelu MPSV. Zdůraznil zároveň, že úkolem PT3 není pouze promýšlení, co dělat se

systemem tady a teď, ale je třeba také promyslet, kde chceme mít systém za X let. Doporučil proto testování představ jednotlivých politických subjektů, tj. vypočítat, kam by se model dostal, kdybychom do něj promítly ty či ony představy politických stran. Navrhl diskutovat o harmonogramu práce PT3, jelikož běh simulací je časově náročný. Formuloval svou představu, že tento pracovní tým by měl 31. 7. přednést předběžnou pracovní představu a informovat, kam dospělo jeho dosavadní poznání. Na začátku září by pak mělo být jasno, co se týče uplatnění simulačního modelu, případně by již mohl být prvně uplatněn.

p. Hampl doporučil znovu vyzvat zástupce politických stran, aby přednesli svou představu. Upozornil však, že nemusí podávat celistvou představu detailně konkretizovaného řešení, ale bude vhodnější, aby formulovali své představy o dílčích aspektech a principech systému. Čím konkrétnější představy budou formulovány, tím bude sice jasnější zadání pro OK, ale zároveň bude obtížnější hledat společný průnik těchto řešení. Na druhou stranu obecnější představy mohou vést k formulaci win-win řešení, které bude přijatelné napříč politickým spektrem, což je cíl OK.

p. Potůček požádal p. Hampla, aby zformuloval otázky pro politické aktéry.

p. Hampl doporučil nejprve znovu politické aktéry vyzvat k formulaci svých představ, které chtějí v rámci důchodového systému zohlednit a až následně v případě další potřeby vytvořit strukturovaný dotazník. Zástupci politických stran mohou zároveň uplatnit svou představu přímo při jednání komise.

p. Fiala doporučil zahrnout otázky: *Jaká by měla být výše pojistného v I. pilíři? Měly by se pro dofinancování důchodového systému použít daňové příjmy? Jak vidí otázku placení náhradových dob státem, otázku důchodového věku a výše důchodu?*

p. Potůček nevyločil použití sady konkrétních otázek. Upozornil však, že je třeba, aby politici formulovali svou představu budoucnosti, jak by se měl důchodový systém vyvíjet, protože návrhy, které bude OK předkládat vládě, by měly být ukotveny v nějaké takové cílové představě.

p. Vostatek navrhl, že představy politických aktérů by měly vycházet z analýz současného stavu. Dále zmínil, že je nyní především třeba vymyslet rozpočtové určení daní pro důchodový systém. Upozornil, že není pravda, že je důchodový systém v minusu, protože neexistuje žádný důchodový účet.

p. Hampl uvedl, že deficitem je zde převážně míněno, že se do systému vybere méně pojistného, než se vyplatí na důchodech. Ale zároveň by tím pohled z hlediska potenciálních zdrojů zbytečně zúžen.

p. Vostatek upozornil, že český důchodový systém ale není čistě pojišťovací.

p. Pernes uvedl, že příčiny deficitu spatřuje jednak v redukční hranici osobního vyměřovacího základu (čtyřnásobek průměrné mzdy), dále v tom, že máme nízké mzdy, vysokou nezaměstnanost a vysoký podíl předčasných důchodů. V souvislosti s výší důchodů upozornil, že ČR nemá příliš volnosti, protože ratifikovala úmluvu Mezinárodní organizace práce, že při vstupu do důchodu by člověk měl mít náhradový poměr o velikosti 45 % průměrné mzdy.

p. Hampl znovu zdůraznil, že investice do budoucích generací znamená investici do lidského kapitálu a ta je zásadní pro udržení důchodového systému, protože v rámci mezigenerační solidarity děti v budoucnosti budou formou pojistného přispívat na důchody generace svých rodičů.

p. Vostatek upozornil, že zohlednění výchovy dětí je pouze nadstavbou v důchodovém systému a průběžný systém není založen na mezigenerační solidaritě, nýbrž na solidaritě mezi pracovně produktivními a těmi důchodci, kteří v minulosti byli pracovně produktivní.

p. Hampl oponoval, že základem průběžného systému je společenská smlouva a upozornil, že současný systém ponechal náklady na děti na bedrech rodin, ale příjmy z pojistného a daní budoucích generací přerozdělil v rámci celé společnosti. Sociální pojištění bezdětných proto označil za určitý druh rizikového chování z hlediska pojistné smlouvy, ale nikoli jejich vlastní vinou, ale vinou takto nastaveného systému. Uvedl, že v úvahách je třeba zohlednit nejen dvě, ale všechny tři přirozené generace ve společnosti – jednu aktivní a dvě neaktivní (důchodce a děti). Následně vyzval přítomné k diskusi indikátorů.

p. Vostatek vnesl dotaz, jak je užíván indikátor S2 v Německu.

p. Škorpík informoval, že indikátor S2 hodnotí dlouhodobou udržitelnost veřejných financí jako celku, tedy vychází z primárního strukturálního salda a z tempa změny ve výdajích, které jsou ovlivněny demografickou strukturou (výdaje důchodové, na zdravotní a dlouhodobou péči, na vzdělání). Pro účely OK však bylo využití tohoto indikátoru zúženo pouze na oblast důchodového subsystému. Nelze tedy říct, jak by tento indikátor použili v Německu. Upozornil, že pokud by byl přidán nový zdroj financování v rámci systému, jde zároveň o výdaj veřejných rozpočtů, tj. o transfer (který je na jedné straně je příjmem a na druhé výdajem). Z hlediska bilance veřejných financí by se tedy tato změna neprojevila. Pokud by však šlo o nový daňový příjem, v rámci indikátoru S2 by se změna projevila.

p. Vostatek vnesl dotaz, zda má smysl promýšlet nový příjem pro účely udržitelnosti.

p. Škorpík odpověděl, že by to mělo smysl například ve chvíli, kdyby se zvýšilo DPH, šlo by pak o vnější dodatečný příjem veřejných rozpočtů.

p. Vostatek upozornil, že k tomu už došlo v předstihu před dvěma lety, kdy navýšování DPH bylo odůvodněno úmyslem posílit důchodový systém.

p. Škorpík informoval, že výnosy DPH momentálně nejsou příjmem důchodového systému. Dále uvedl, že existuje zvláštní účet rezervy pro důchodovou reformu, na kterém je asi 20 miliard. Vysvětlil, že při výpočtu salda se vezmou příjmy z pojistného plus příjem ve výši 7,2 % z výnosu z DPH, od toho se odečtou výdaje na důchody. Je-li tento výsledek kladný, prostředky se převedou na zvláštní účet, přičemž výsledek je dlouhodobě záporný a žádné prostředky se proto nepřevádějí.

p. Hampl konstatoval, že je tedy pro zlepšení udržitelnosti systému třeba buďto upravit nějakou stávající daň, nebo zavést úplně novou daň. Upozornil však, že není nutné omezit úvahy o nových zdrojích důchodového systému a jejich vyčíslení pouze na model udržitelnosti založený na takto úzce vydefinovaném indikátoru S2. Je potřebné a zároveň zcela legitimní do indikátoru a do celkového . připravovaného modelu zahrnout také ostatní složky původního širšího indikátoru S2, zejm. náklady na zdravotní péči a vzdělávání a případně další.

p. Škorpík uvedl, že je možné převzít údaje o výdajích v dalších subsystémech z projekce Evropské komise. S těmito výdaji však bude možné pracovat pouze jako s konstantami, tedy tyto údaje budou mít vliv pouze na nominální hodnotu S2, nikoliv na jeho faktickou hodnotu – tj. S2 bude v projekcích růst či klesat stále stejně.

p. Hampl navrhl vzhledem k časovému omezení diskutovat toto téma v užším pracovním týmu, který se bude zabývat přímo úpravou a kvantifikací modelu pro potřeby vyčíslení transferů mezi rodinami a státem a zohlednění zásluhovosti v souladu s cíli OK a ukončil jednání PT3.

XX

Termíny setkání pracovního týmu č. 3

10. července 2014 od 10:00 17. července 2014 od 13:00
--

Zapsala: Petra A. Beránková
Vidoval: Otakar Hampl

Seznam přítomných

Jméno	Instituce
Petra A. Beránková	Sekretariát OK
Tomáš Fiala	VŠE
Otakar Hampl	MZe
Markéta Havelková	Sekretariát OK
Marie Oujezdská	NCPR
Zdeněk Pernes	RSČR
Martin Potůček	Předseda OK
Markéta Ročejdlová	Sekretariát OK
Marek Suchomel	MPSV
Jan Škorpík	MPSV
Martin Štěpánek	MPSV
Jaroslav Vostatek	VŠFS